

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัยซึ่งครอบคลุมขั้นตอนการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขั้นตอนวิจัย

ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

- (1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- (2) กำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง
- (3) จัดทำร่างเครื่องมือวิจัย
- (4) นำเครื่องมือวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
- (5) ปรับปรุงเครื่องมือวิจัย
- (6) ทดลองใช้เครื่องมือและปรับปรุง
- (7) ประสานงานนัดหมายกลุ่มตัวอย่างเพื่อรวบรวมข้อมูล
- (8) เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากทุกกลุ่มตัวอย่าง
- (9) วิเคราะห์ข้อมูล
- (10) จัดทำร่างผลการวิจัย
- (11) จัดสัมมนาโดยผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยในส่วนของรูปแบบ/แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุต่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นผู้วิจัยนำเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงร่างแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับ
- (12) เสนอรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยบุคคล 4 กลุ่ม คือ

- (1) กลุ่มผู้สูงอายุชายและหญิง อายุระหว่าง 60 ปี ถึง 80 ปี ซึ่งอาศัยอยู่ในแต่ละตำบลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 10 ตำบลในภาคกลาง
- (2) ผู้นำชุมชนและกรรมการชุมชน ในตำบลที่เป็นพื้นที่ที่ศึกษา

(3) กลุ่มบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้ ให้การศึกษาแก่ผู้สูงอายุ ได้แก่ หน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียน หน่วยงานสาธารณสุข และหน่วยงานพัฒนาชุมชน รวมทั้งเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

(4) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุและตัวแทนของผู้สูงอายุที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ก่อนเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยสุ่มพื้นที่ที่จะทำการศึกษา ดังนี้ การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะดำเนินการเฉพาะในภาคกลางของประเทศ โดยจะทำการเลือก จังหวัด อำเภอบางบาล หมู่บ้านไปจนถึงกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ผู้วิจัยสุ่มอย่างง่ายจังหวัดในภาคกลางมา 5 จังหวัด จากแต่ละจังหวัดสุ่มอย่างง่ายอำเภอมา 2 อำเภอ จากแต่ละอำเภอสุ่มอย่างง่ายตำบลมา 1 ตำบล รวมพื้นที่ที่ทำการศึกษา คือ 10 ตำบลใน 5 จังหวัด จากนั้นทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม

(1) กลุ่มผู้สูงอายุ หลังจากเลือกตำบลที่จะเป็นกลุ่มตัวอย่างได้แล้ว 10 ตำบล ในแต่ละตำบล ผู้วิจัยสุ่มอย่างง่าย โดยการจับสลากผู้สูงอายุชายและหญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ให้ได้ชายและหญิง จำนวนใกล้เคียงกันรวม 40 คน เพราะฉะนั้นใน 1 จังหวัดหรือ 2 ตำบลจะได้กลุ่มตัวอย่าง $2 \times 40 = 80$ คน และใน 10 ตำบล หรือ 5 จังหวัด ได้กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ $10 \times 40 = 400$ คน

(2) กลุ่มผู้นำชุมชนและกรรมการชุมชน ในแต่ละตำบลที่เป็นพื้นที่ศึกษา คณะผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง กำนันและผู้ใหญ่บ้านและ สุ่มอย่างง่ายกรรมการในชุมชนรวม 15 คน เพราะฉะนั้นใน 10 ตำบลหรือ 5 จังหวัดจะได้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ประมาณ 150 คน

(3) กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ อบต. ในแต่ละอำเภอลเลือกแบบเจาะจง เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานละ 2 คน รวม 3 หน่วยงาน 6 คน และเลือกแบบเจาะจง เจ้าหน้าที่ อบต. จากตำบลที่เป็นพื้นที่ศึกษาในอำเภอนั้นจำนวน 6 คน ดังนั้นใน 1 อำเภอได้กลุ่มตัวอย่าง 12 คน 10 อำเภอ ได้ 120 คน

(4) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ คณะผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน เพื่อให้ข้อเสนอแนะต่อรูปแบบหรือแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุที่ได้จากการวิจัย รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 685 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

- (1) แบบสอบถาม/สัมภาษณ์ผู้สูงอายุ
- (2) แบบสอบถามผู้นำชุมชนและกรรมการชุมชน

(3) แบบสอบถามเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเจ้าหน้าที่ อบต.
โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) แบบสอบถาม/สัมภาษณ์ผู้สูงอายุ

แบบสอบถาม/สัมภาษณ์ผู้สูงอายุ ประกอบไปด้วยข้อคำถาม 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพการรับรู้ ข้อมูล ข่าวสารของผู้สูงอายุใน
ปัจจุบัน

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการประเภทของความรู้ ข้อมูลข่าวสาร วิธีการ
รับรู้ และแนวทางส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้อย่างต่อเนื่องใน
ลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(2) แบบสอบถามผู้นำชุมชนและกรรมการชุมชน

แบบสอบถามประกอบไปด้วยข้อคำถาม 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพการให้บริการความรู้ ข้อมูล ข่าวสารแก่ผู้สูงอายุที่
จัดในท้องถิ่น

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ

(3) แบบสอบถามสำหรับเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเจ้าหน้าที่องค์กรท้องถิ่น

แบบสอบถามประกอบไปด้วยข้อคำถาม 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยทั้ง 3 ฉบับ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้คือ

1) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือแต่ละชนิด คือ วิธีการสร้างแบบสอบถามและวิธีการสร้าง
แบบสัมภาษณ์

2) สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกลุ่มที่คล้ายกลุ่มตัวอย่างจริงแต่ละกลุ่มได้แก่กลุ่ม
ผู้สูงอายุ 5 คน กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการชุมชน 5 คน เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 5
คน ที่ไม่ได้เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแต่ละกลุ่มมาเป็นแนวในการ
สร้างเครื่องมือ

3) สรุปประเด็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาผนวก
กับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ แล้วสร้างเป็นกรอบประเด็นคำถาม

- 4) นำกรอบประเด็นคำถามมาจัดทำเป็นเครื่องมือวิจัยทั้ง 3 ฉบับ/ชุด
- 5) นำเครื่องมือวิจัยทั้ง 4 ฉบับไปขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ช่วยหาคำแนะนำ ผู้เชี่ยวชาญ คือ รศ.ดร.สมคิด พรหมจ้อย ดร.ชลทิพย์ เอี่ยมล้ำวงศ์ และ ศ.ดร.สุมาลี สังข์ศรี
- 6) นำเครื่องมือมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
- 7) นำเครื่องมือทั้ง 3 ชุด ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเล็ก คือ แบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์ผู้สูงอายุนำไปทดลองสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ 30 คน แบบสอบถามอีก 2 ชุดนำไปทดลองใช้กับ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการชุมชน 30 คน และทดลองใช้กับเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 30 คน
- 8) นำเครื่องมือทั้ง 3 ชุดคือ แบบสอบถาม/สัมภาษณ์ ที่ทดลองใช้กับผู้สูงอายุ แบบสอบถามที่ทดลองใช้กับกลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการชุมชนและแบบสอบถามที่ทดลองใช้กับเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาหาค่าความเชื่อมั่นได้ค่าความเชื่อมั่น (α) เท่ากับ 0.95, 0.92 และ 0.89 ตามลำดับ ผู้วิจัยได้พิจารณาข้อคำถามเป็นรายชื่อของเครื่องมือทุกชุดและปรับข้อที่ได้ค่าความเชื่อมั่นน้อยให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น
- 9) นำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงทั้ง 3 กลุ่มต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยประสานขอความอนุเคราะห์จากเจ้าหน้าที่หน่วยงานการศึกษาออกโรงเรียนในระดับจังหวัดและอำเภอ เพื่อขอให้ช่วยประสานกับกรรมการชุมชนในแต่ละตำบล ที่เป็นพื้นที่ศึกษา เพื่อขออนุญาตมายสอบถาม/สัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามหรือสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละตำบลด้วยตนเอง (ผู้สูงอายุท่านใดอ่านเขียนได้ดีก็ขอให้ท่านกรอกข้อมูลเอง ส่วนผู้สูงอายุที่อ่านเขียนไม่คล่อง ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์) จนครบทุกจังหวัด 10 ตำบล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) และกรรมการชุมชน และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละอำเภอ คณะผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามในขณะเดียวกันช่วงที่ไปเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุในแต่ละอำเภอและตำบล

รวมระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดจาก 10 ตำบล 5 จังหวัดประมาณ 3 เดือน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพทำการวิเคราะห์ โดยการสรุปประเด็นสำคัญในลักษณะของการวิเคราะห์เนื้อหา

6. การจัดทำร่างแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามจากทุกกลุ่มตัวอย่างใน 5 จังหวัด เป็นผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์จัดทำเป็นร่างแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งแนวทางประกอบด้วยองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ได้แก่ ประเภทเนื้อหาความรู้ที่ควรจัดให้ผู้สูงอายุ ประเภทของกิจกรรม วิธีการจัดกิจกรรม สื่อผู้รับผิดชอบ ระยะเวลาจัดกิจกรรม สถานที่จัดกิจกรรม การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นต้น

7. จัดสัมมนาผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ข้อเสนอแนะต่อร่างแนวทาง

ผู้วิจัยจัดสัมมนาเพื่อนำเสนอร่างแนวทางการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุต่อผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องจำนวน 15 ท่าน ซึ่งเลือกแบบเจาะจงจัดสัมมนา 1 วันเพื่อให้ท่านให้ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่พัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัยในขั้นที่ 6 จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องมาปรับปรุงร่างแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุให้มีความสมบูรณ์ขึ้น

หลังจากนั้นผู้วิจัยเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เพื่อนำเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติต่อไป